

KÉTNYELVŰ GYEREKEK NEVELÉSE
(eredeti cím: **RAISING BILINGUAL CHILDREN**)

Szerzők:

Antonella Sorace
Linguistic Society of America

Bob Ladd
Linguistic Society of America

Fordítást végezte:
Révészné Nagy Orsolya

A fordításért felelős e-mail címe:
revorsi75@gmail.com

Lektorok:

Dr. Nemes Magdolna
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Dr. Bálint Zsuzsa
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Sorace, Antonella and Ladd, Bob (2004): *Raising Bilingual Children*. Linguistic Society of America, Washington. Magyar nyelvű fordítás: Révészné Nagy Orsolya⁹. *Különleges Bánásmód*, IV. évf. 2018/1. szám, 59–63. DOI 10.18458/KB.2018.1.59

Absztrakt

A fordításban Antonella Sorace és Bob Ladd (2004) nyelvészettel foglalkozó amerikai kutatók kétnyelvű gyermekek neveléséről szóló tanulmánya jelenik meg. A tanulmányban a szerzők saját nevelési tapasztalataik alapján fogalmazzák meg interjú-szerűen gondolataikat a kétnyelvűségről, a kétnyelvűség hatásairól, az egyszülő-egy nyelv módszer hatásairól.

Kulcsszavak: kétnyelvűség, módszertan, család

Diszciplína: pedagógia, nyelvészet

Abstract

The translation is from the paper by American linguists Antonella Sorace and Bob Ladd (2004) about raising bilingual children. In the paper, using an interview-like technique, the authors write about bilingualism and its effects as well as the effects of the one-language one-parent method based on their own parental experience.

Keywords: bilingualism, methodology, family

Disciplines: pedagogy, linguistics

⁹ A fordítás a szerző írásbeli hozzájárulásával jelent meg.

Miért akarjuk, hogy a gyerekünk kétnyelvű legyen?

Több oka van, de közülük a két legismertebb a következő:

- A szülők különböző nyelveket beszélnek – mondjuk, van egy amerikai anya és egy török apa.
- A szülők egy nyelven beszélnek, de a közösségi nyelv, amit környezetük használ, egy másik nyelv - pl. ha egy koreai házaspár az USA-ban él.

Az első esetben, mindketten – az anya és az apa is – használni akarják saját nyelvüket, amikor gyermekeikkel beszélnek. Ez a kétnyelvű-otthon helyzete.

A másik esetben a szülők otthon saját nyelvüket szeretnék használni, de a házon kívül gyermekeiknek a boldoguláshoz szükséges a másik nyelv, a környezet nyelvének ismerete. Ezt kétnyelvű-környezetnek nevezzük. A mi esetünkben (Szerzők) egy olasz-angol kétnyelvű otthonról van szó, angol nyelvű környezetben. A továbbiakban néhány olyan dologról is szó esik, amelyet a saját gyermekeink kétnyelvű nevelése közben tapasztaltunk meg.

Nem zavarodnak össze a gyerekek, ha két nyelvet beszélnek körülöttük?

A rövid válasz: nem. A gyerekek hihetetlenül fogékonyak, a különböző nyelvű beszédmódokra. Még akkor is, ha csak egy nyelvet hallanak, nagyon gyorsan megtanulnak különbséget tenni például a női vagy a férfi beszéd között, vagy aközött, amikor valaki udvariasan vagy durván beszél stb. Valójában a gyerekeknek a kétnyelvű helyzet csak egy újabb különbség az emberek között.

Ötven évvel ezelőtt a tanárok Észak-Amerika szerte azt mondták a bevándorló szülőknek, hogy jobb a gyermekeik iskoláztatása szempontjából, ha otthon is angolul beszélnek egymással. Néhány kutató azt gondolta, hogy a gyerekeknek káros, ha korai életszakaszukban két nyelvet hallanak és két nyelvet használnak körülöttük. Újabb kutatások azonban azt mondják, hogy ez nincs így, sőt előnyükre válik a kétnyelvűség, a több nyelv ismerete sokkal rugalmasabb gondolkodást eredményez. A hátrányok, amelyekre a korábbi kutatások hivatkoztak, valójában gazdasági jellegűek voltak, melyek a bevándorlók életének nehézségeivel voltak összefüggésben.

A kétnyelvű gyerekek nyelvi fejlődése kissé lassabb lehet az egynyelvű társaikhoz képest. A mi nagyobbik gyermekünk még négy és fél évesen is ilyeneket mondott angolul: „Where you are?” a „Where are you?” helyes kifejezés helyett. Ez teljesen normális fejlődési lépcsőfok egy angol egynyelvű három-négy éves gyerek esetében is, hiszen ekkor magától ráérez, hogy azt kellene mondania: „Where are you?”. A mi idősebbik gyermekünknek csupán több idő kellett ahhoz, hogy ezt felismerje.

A kétnyelvű gyerekek soha nem cserélik fel a nyelveket?

Ahogy a kétnyelvű felnőttek, úgy a kétnyelvű gyerekek is gyakran használják a másik nyelv szavait beszéd közben – ezt hívjuk *kódváltásnak* (code-switching). De ez nem jelenti azt, hogy meg lennének zavarodva azzal kapcsolatosan, hogy éppen melyik nyelvet is használják. A mi olasz-angol kétnyelvű otthonunkban a legtöbb ételünk nevét olaszul használjuk, akkor is, ha éppen angolul beszélünk – sőt akkor is, ha tudjuk az adott szó angol megfelelőjét. Tehát, ha angolul csirkét (*chicken*) akarunk mondani, mi *pollo*-t mondjuk, vagy ha angolul szószt (*sauce*) mondanánk, mi *sugo*-t mondunk. Mégis ha kétnyelvű gyerekek egynyelvűekkel beszélnek, figyelnek arra, hogy az éppen aktuális nyelvet használják.

Hogyan fogjunk hozzá gyermekeink kétnyelvű(vé) neveléséhez?

A legfontosabb, amit figyelembe kell vennünk, hogy a szülők a gyerekeiket a beszédre igazából nem is tanítják, nem fordítanak rá különösen sok időt, csak annyit, amennyit pl. a járás vagy a mosolygás megtanítására. A legfontosabb dolog a nyelvi fejlődéssel kapcsolatosan, az hogy a gyerek találkozzon a nyelvvvel (*language exposure*) és legyen szükséges a nyelv használata (*need*).

Ha a gyerekek születésüktől fogva rendszeresen találkoznak egy nyelvvvel – különböző emberek és körülmények között élve – és szükségét érzik annak, hogy a nyelvet beszélőkkel kapcsolatot létesítsenek, részesei legyenek környezetüknek, akkor meg fogják tanulni azt a nyelvet. Ugyanez a helyzet akkor is, ha születésüktől fogva két nyelvvvel találkoznak rendszeresen. Ha szeretnének a körülöttük lévő emberekkel kommunikálni, meg fogják tanulni mindkét nyelvet.

Valóban úgy gondoljuk, ha gyermekeink születésüktől fogva két nyelvnek vannak kitéve, akkor csak úgy megtanulják mindkettőt?

Nem, de a gyerekek minden nehézség nélkül képesek rá anélkül, hogy ennek bármilyen káros hatása lenne rájuk nézve. A nehézség ebben inkább az, hogy mindkét nyelvvvel természetes módon és egyformán találkozzanak. A legtöbbször az történik, hogy a két nyelv közül az egyik valamilyen oknál fogva fontosabbá válik, mint a másik.

Az a kérdés, hogy tudunk-e elegendő lehetőséget biztosítani számukra arra, hogy a „kevésbé fontos nyelvet” is használni tudják oly módon, hogy az ne legyen kényszerű, sem mesterkél. A legjobb, ha olyan helyzeteket teremtünk a gyermekek számára, ahol csak a „kevésbé fontos” nyelvet használhatják, így nem lesz kísértés visszatérni „az erősebb nyelvhez” és nem fogják összekeverni a két nyelvet.

Mit értünk az alatt, hogy az egyik nyelv „fontosabb”?

Lehetséges, hogy az egyik nyelv fontosabbá válik a gyermekek számára, amikor azt tapasztalják, hogy arra nagyobb szükség van, mint a másikra. Vegyük például az amerikai-török családot, ahol otthon a szülők angolul beszélnek egymással. A gyermekek azt fogják észlelni, hogy Amerikában az angolt többször használják, mint a törököt, ezért az angol „fontosabbá, erősebbé” válik. De ha ugyanez a család Törökországba költözik, ahol az esetek többségében törököt használnak, úgy döntenek, hogy a török a „fontosabb”. Néhány gyerek nagyon érzékeny ezekre a különbségekre, és vonakodni fog a „kevésbé fontos” nyelv használatától, főleg ha azt más gyerekek sem használják környezetükben. Másokat pedig ez egyáltalán nem zavar.

Amikor azt mondjuk, hogy az egyik nyelv fontosabb, akkor csak a gyerekek szempontjáról beszélünk. Mindazonáltal a kétnyelvű felnőtteknél is megfigyelhető az egyik nyelv dominanciája. Még ha náluk leheletnyi is a különbség a két nyelv között, a legtöbbször bizonyos helyzetekben vagy témákban otthonosabban mozognak az egyik nyelvben, mint a másikban.

Jobb lenne azután kezdeni a második nyelv tanítását, miután a gyerekek már az elsőben szereztek egy jó alapot?

Nem, határozottan nem, különösen, ha a kétnyelvű otthon szituációjára gondolunk, ahol a második nyelv egyébként is kevésbé tűnik fontosnak a gyerekek számára. Ha később ismertetjük meg a gyerekekkel a második nyelvet, biztosan azt fogják gondolni, hogy az a nyelv kevésbé fontos és ezért nem is érdemes erőfeszítéseket tenni érte.

Másrészt, a kétnyelvű környezet szituációjában (mondjuk a koreai pár, akik az USA-ban élnek) nem okoz semmilyen kárt a gyerekeknek, ha kezdetektől fogva, fokozatosan és természetes módon találkoznak az angollal. Mindaddig, amíg a család az USA-ban tartózkodik és a gyerekek amerikai iskolába járnak, meg van minden esélyük arra, hogy angoltanulásuk sikeres legyen.

Valójában inkább az szokott problémát okozni a kétnyelvű környezetben élő gyerekekkel, hogy a saját otthoni nyelvüket utasítják vissza a környezetükben használt nyelv javára.

A partnerem és én különböző nyelven beszélünk. Csak saját (anya)nyelvünkön kellene beszélünk a gyerekeinkhez, ha azt szeretnénk, hogy kétnyelvűek legyenek?

Sok szakember javasolja a kétnyelvű családok részére az OLOP (one parent one language, azaz egy szülő, egy nyelv) módszert. E szerint a módszer szerint az anya mindig a saját nyelvén beszél a gyerekekkel és az apa is az ő saját nyelvén szól hozzájuk. Ez jó alap lehet a kétnyelvű otthon megteremtéséhez, de ez nem az egyetlen lehetőség. Valójában az OLOP módszerrel is követhetünk el hibát.

Milyen problémák lehetnek az egy szülő – egy nyelv módszerrel?

Az egyik ilyen probléma lehet az egyensúly. A gyerekeknek mindkét nyelvet sűrűn és különféle körülmények között kell hallaniuk. Ha az egyik szülőn kívül mástól nem hallják a „kevésbé fontos” nyelvet, a kevés nyelvnek való kitettség miatt nem tudnak természetes módon fejlődni benne. Ez különösen igaz akkor, ha mindkét szülő érti a „fontosabb nyelvet”, hiszen a gyerekek nem fogják szükségét érezni a másik nyelvnek. Ebben az esetben nélkülözhetetlen, hogy találjunk egyéb forrásokat, ahol a gyerekek szert tehetnek a másik nyelvben való jártasságra, és teremtsük meg a megfelelő lehetőséget, hogy érezzék a "kevésbé fontos" nyelv szükségességét is.

Különösen az egynyelvű nagyszülők lehetnek segítségünkre. Igénybe vehetjük egy unokatestvér, a nagymama vagy egy fizetett babysitter segítségét is, akik miközben vigyáznak a gyerek(ek)re, a "kevésbé fontos" nyelven beszélnek velük. Jó lehet egy óvoda, egy játszócsoport is, ahol hallhatják a nyelvet. Használhatunk videókat, mesekazettákat is a "kevésbé fontos" nyelven. Ezeknek az eszközöknek a használatával komoly változások érhetők el, főleg akkor, ha az emberi társas kapcsolatokat helyezzük előtérbe a TV nézéssel szemben. Mikor gyermekeink kicsik voltak, ezeket tettük mi is, hogy egy túlnyomórészt angol nyelvű környezetben erősítsük az olasz nyelvtudásukat.

A másik probléma a helyzet természetessége. Ha a gyerekek azt érzik, hogy olyan dolgot erőltetnek rájuk, ami őket különccé, mássá teszi és kínos számukra, azt valószínűleg vissza fogják utasítani. A határozott szabályok – például, hogy bizonyos napokon az egyik nyelven beszélünk, míg más napokon, a másikon – nehezen végrehajthatók és negatív hozzáállást eredményezhetnek.

Egy újabb probléma a kizárás, kirekesztés. Ha az egyik szülő nem beszél a másik szülő nyelvét (tegyük fel, hogy a mi példánkban az amerikai nő nem beszél törökül), a gyerekek minden egyes alkalommal, amikor törökül beszélnek az apjukkal, kirekesztik az anyjukat a beszélgetésből. A gyerekek vonakodhatnak attól, hogy az egyik szülő nyelvén beszéljenek, akkor, amikor mindketten jelen vannak. A mi tapasztalatunk szerint valószínűleg azok a kétnyelvű családok fognak jól működni, ahol mindkét szülő legalább egy kicsit érti a másik nyelvét, mivel így senki sem lesz kirekesztve a beszélgetésből.

Mi a helyzet a testvérekkel?

A második gyerek érkezése megzavarhatja a kétnyelvű család egyensúlyát, és az is közismert, hogy a második gyerek nem lesz teljes mértékben kétnyelvű. Általában az első gyermek a „fontosabb nyelven” fog majd beszélni a testvérével, aki emiatt többet fogja

hallani a „fontosabb nyelvet”, mint a „kevésbé fontosat” és így nem is érzi annak szükségességét. Gondolkodjunk előre, mit tehetünk azért, hogy ez ne legyen így. Készítsünk egy tervet, amibe érdemes belevonni az idősebb gyereket/gyerekeket is, annak érdekében, hogy ők is segítsék, erősítsék a kevésbé fontos otthoni nyelv szerepét.

A gyermekeim elég jól beszélték az itthoni/ hazai nyelvet, de amióta iskolába járnak, állandóan összekeverik az angolal. Mit tehetünk ilyenkor?

Nyugalom! A nyelvkeverés teljesen normális ott, ahol mindenki beszéli mindkét nyelvet. De ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy a gyerekek elfelejtenék az egyik nyelvet, és hogy ne tudnának különbséget tenni a két nyelv között. Ha leszidjuk őket ilyenkor azért, mert angolul beszélnek, nem helyes, mert az otthoni nyelvvel kapcsolatosan negatív hozzáállást válthatunk ki náluk és a dolgok még rosszabbra fordulhatnak. Inkább teremtsünk olyan természetes helyzeteket, ahol a gyerekeknek valóban szükségük van az otthoni nyelv használatára – például, hívjuk újra segítségül az egynyelvű nagyszülőket.

Könnyen megérthetjük ezt a nyelvkeverést, ha észben tartjuk azt, hogy az egyszerű nyelvi kitettség alapvetően fontos a gyermek nyelvi fejlődésében. Amikor a gyermekek kicsik, valószínűleg jobban ki vannak téve az otthoni nyelvnek – például az USA-ban több angolul hallanak, mint koreait. De amikor már iskolások és órákon át az angol nyelvvel érintkeznek, nagyon sok új angol szót tanulnak, valamint megtanulják használni is a nyelvet – és mindezt egy amerikai iskolában angolul tanulják, akkor miért csodálkozunk?

Valószínűleg nem tudják a megfelelő koreai szót arra, hogy *notebook*, *social studies* vagy *principal*. Ha angolul használnak egy szót egy koreai mondatban, monjuk el nekik, hogy mondják azt koreaiul, ahelyett, hogy azon aggódnánk, hogy elveszítik az otthoni nyelvüket. Ne feledjük: attól még, hogy az angol a domináns nyelvük, tökéletesen tudnak majd beszélni koreaiul is.

IRODALOM

Sorace, Antonella and Ladd, Bob (2004): *Raising Bilingual Children*. Linguistic Society of America, Washington.